

The Role of Modern Technologies and the Internet in Preschool Children: the Risks of their Use from the Parents' Perspective

ROKOSOVÁ, K., VACEK, J., ŠŤASTNÁ, L.

Charles University, First Faculty of Medicine and General University Hospital in Prague, Department of Addictology, Prague, Czech Republic

Citation | ROKOSOVÁ, K., VACEK, J., ŠŤASTNÁ, L. Role moderních technologií a internetu u dětí v předškolním věku: rizika jejich používání z pohledu rodičů. *Adiktol. prevent. léčeb. praxi.* 2021; **4**(2), 60–69; doi: 10.35198/APLP/2021-002-0001.

Background | The number of preschool children using modern technologies and the internet is growing rapidly, but the consequences of this behaviour for individual development are unknown. **Aim** | The aim of this research was to map the issue of the use of modern technologies and the internet by preschool children and to focus on problematic, addictive behaviour and risks related to these technologies on the basis of statements made by the children's parents. **Sample** | The research sample consisted of eight participants, of whom five were females and three males. Twelve children were included in the research. **Methods** | Data was collected through a qualitative approach using a semi-structured interview with the parents and using thematic analysis. In total, eight interviews were conducted, transcribed into a protocol summary, further analysed using thematic analysis, and modified using open and axial coding and categorization methods. This study was conducted as

part of a bachelor's thesis. **Results** | One of the main findings of the study is that watching TV and YouTube videos dominates preschool children's media use. More than half of the preschool children in this study own a tablet. Problematic or addictive behaviour is more commonly caused by using tablets or mobile devices than different technologies. Parents underestimate the risks of the use of modern technologies and the internet. They set rules that are based mainly on their own beliefs and the rules are often inadequate and lead to undesirable behaviour in the children. **Conclusion and recommendations** | It is necessary to continue the research in the field of the use of modern technologies and the internet by preschool children. Parents should set time and place restrictions on the use of modern technologies and the internet for preschool children and a united recommendation should be defined for parents and the general public.

Keywords | Modern technology – Internet – Addictive behaviour – Children – Preschool age – Parents

Submitted | 20 February 2021

Accepted | 24 May 2021

Grant affiliation | Progres No. Q06/LF1, an institutional support programme, Specific Academic Research Projects Competition (SVV) No. 260500.

Correspondence address | Kateřina Rokosová, Charles University, First Faculty of Medicine and General University Hospital in Prague, Department of Addictology, Apolinářská 4, 128 00 Prague 2, Czech Republic

katerina.roksova@lf1.cuni.cz

Role moderních technologií a internetu u dětí v předškolním věku: rizika jejich používání z pohledu rodičů

ROKOSOVÁ, K., VACEK, J., ŠTASTNÁ, L.

Univerzita Karlova, 1. lékařská fakulta a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze, Klinika adiktologie

Citace | ROKOSOVÁ, K., VACEK, J., ŠTASTNÁ, L. Role moderních technologií a internetu u dětí v předškolním věku: rizika jejich používání z pohledu rodičů. *Adiktol. prevent. léčeb. praxi.* 2021; **4**(2), 60–69; doi: 10.35198/APLP/2021-002-0001.

Východiska | Moderní technologie a internet používá stále rostoucí počet dětí v předškolním věku, avšak nejsou známy důsledky tohoto chování na vývoj jedince. **Cíle** | Hlavním cílem výzkumu bylo zmapovat problematiku používání moderních technologií a internetu u dětí v předškolním věku a zaměřit se na problémové, závislostní chování a rizika v souvislosti s těmito technologiemi na základě výpovědí rodičů.

Soubor | Výzkumný soubor tvořilo 8 osob, z toho 5 žen a 3 muži. Do výzkumu bylo zařazeno 12 dětí.

Metody | Data byla získána formou kvalitativního přístupu s využitím polostrukturovaného rozhovoru s rodiči dětí v předškolním věku. Celkem bylo realizováno 8 rozhovorů, které byly přepsány do podoby shrnujícího protokolu a dále analyzovány pomocí tematické analýzy s využitím metod otevřeného a axiálního kódování a kategorizace. Jednalo se o absolventskou bakalářskou práci.

Výsledky | Ve srovnání s ostatními technologiemi tráví děti v předškolním věku nejvíce času sledováním televize a videí na YouTube. Většina dětí, s jejichž rodiči byl realizován rozhovor, má svůj vlastní tablet. Problémové či závislostní chování vzniká častěji při používání tabletu a mobilního zařízení než u jiných technologií. Rodiče podceňují rizika používání moderních technologií a internetu. Pravidla, která pro ně stanovují, vycházejí převážně z vlastního přesvědčení, jsou často nedostačující a vedou k nežádoucímu chování dětí. **Závěr a doporučení** | V oblasti rizik používání moderních technologií a internetu dětmi v předškolním věku je nutné pokračovat v dalším výzkumu. Rodiče by měli časově i místně omezovat používání moderních technologií a internetu jejich dětmi, je však potřeba stanovit jednotná doporučení pro rodiče i veřejnost.

Klíčová slova | Moderní technologie – Internet – Závislostní chování – Děti – Předškolní věk – Rodiče

Došlo do redakce | 20. února 2021

Přijato k tisku | 24. května 2021

Grantová podpora | Institucionální program podpory Progres č. Q06/LF1, Specifický vysokoškolský výzkum (SVV) č. 260500.

Korespondenční adresa | Mgr. Kateřina Rokosová, Univerzita Karlova, 1. lékařská fakulta a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze, Klinika adiktologie, Apolinářská 4, 128 00 Praha 2

katerina.rokosova@lf1.cuni.cz

1 ÚVOD

Žijeme v době bohaté na informace. Pro mnoho z nás hrají zásadní roli moderní technologie informační a komunikační. Málokdo si umí představit den bez mobilu, připojení k internetu či sociálních sítí. Objevují se však obavy v souvislosti s používáním moderních technologií dětmi. Vzhledem k rychlému rozvoji moderních technologií je těžké reflektovat a odhadnout vliv používání těchto technologií na budoucí generace.

Děti v předškolním věku používají rozličné typy moderních technologií, stále více se rozšiřuje používání mobilních zařízení, např. chytrých telefonů a tabletů (Genc, 2014). Téměř všechny děti ve věku do 8 let (98 %) žijí v domácnosti s nějakým typem mobilního zařízení, stejné procento dětí má doma alespoň 1 televizi. 42 % dětí v tomto věku má svůj osobní tablet. Americká studie The Common Sense census: Media use by kids age zero to eight z roku 2017 ukázala, že děti do 8 let tráví používáním moderních technologií přes 2,5 hodiny denně, z toho 1 hodinu a 40 minut tráví sledováním televize, 18 minut posloucháním hudby a 25 minut hraním her. Ze stejné studie vyplývá, že děti tráví méně času sledováním televize/DVD než v předešlých letech, ale třikrát více času tráví s mobilními zařízeními (chytré telefony, tablety, iPod apod.) (Rideout, 2017). Téměř každá česká domácnost s dětmi má internetové připojení (97 %), minimálně 1 televizi, počítač, přes polovinu těchto domácností alespoň 1 tablet (55 %) a mobilní telefon připadá téměř na každého člena rodiny (ČSÚ, 2019).

V dětství a dospívání se rychleji rozvíjejí návykové problémy. Rizika mohou mít různý charakter, odborníci se soustřeďují převážně na zdravotní rizika, kam patří například nezdravý životní styl s nedostatkem pohybu, obezita, zvýšené riziko úrazů a větší sklon riskovat. Velmi rizikový je pro děti prvek násilí, který může podstatně zhoršit schopnost jejich adaptace ve společnosti (Nešpor, K. & Csémy, L., 2007). Online rizika v souvislosti s používáním moderních technologií můžeme rozdělit do 4 typů – komerční, agresivní, sexuální a hodnotové, jimž může dítě čelit ve třech odlišných kontextech. Prvně se jedná o vystavení se nežádoucím obsahům, jež se prostřednictvím internetu šíří, dále se dítě setkává s riziky v rámci komunikace a interakce, tedy v kontextu navazování a udržování kontaktů. Dále také je zde zohledněna jindy často opomíjená skutečnost, že i dítě samotné se může aktivně podílet na nežádoucích jevech. Toto však také nejsou všechna online rizika. Dalšími riziky mohou být například získávání zkreslených a neúplných informací či napadení elektronického zařízení virem (Ševčíková, 2014).

Internet může být využíván i jako prostředek k překonání nepříjemných pocitů, osamocení, nudy, stresu či deprese. Po špatném dni ve škole či školce je snadné rychle si ulevit od stresu třeba tím, že si dotyčný zahraje hru. Internet je rychlý, dostupný, mnohé aplikace umožňují i obousměrnou komunikaci, navíc to vyžaduje minimum námahy, než se snažit překonat nějaký nepříjemný pocit,

zvláště když je na to dotyčný sám. Pobyt v online prostředí je lákavý z důvodu vysoké atraktivity virtuálního světa, kde si každý najde přesně to prostředí, které mu vyhovuje. Dalším motivem může být kompenzování neúspěchu ve skutečném světě v tomto prostředí. Rizikem vzniku závislostního chování v online prostředí jsou ohroženi zejména ti, kteří už mají problémy v reálném světě, více jsou ohroženi hlavně osamělí lidé, kteří často zažívají úzkost v mezilidských situacích. Pro tyto jedince může být komunikace prostřednictvím internetu jednodušší a také méně ohrožující, mají velkou míru kontroly nad tím, co o sobě prezentují. Téměř všechny potřeby jedince mohou být skrze moderní technologie a internet naplněny (Krčmářová, 2012).

O používání moderních technologií a internetu u dětí v předškolním věku víme velice málo. V českém prostředí existuje jen několik studií, které by se věnovaly této problematice. Mnoho studií se zaměřuje spíše na děti ve starším školním věku a dospívající. Využívání moderních technologií a internetu se stalo běžnou součástí života předškolních dětí. Není však zcela známo, jak toto chování ovlivňuje učení, vývoj jedince, schopnost plánovat, myslet nebo utvářet vztahy s jinými lidmi. Už studie z roku 2011 AVG Digital Diaries Kids are learning computer skills before life skills ukázala, že více dětí ve věku 2–5 let umí lépe hrát počítačové hry než jezdit na kole a že 19 % dětí v tomto věku umí používat mobilní zařízení, ale jen 9 % si umí zavázat tkaničky (AVG Digital Diaries, 2011).

2 CÍLE STUDIE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit přístup a postoj rodičů dětí v předškolním věku k moderním technologiím. Také se zaměřit na situace, kdy a jakým způsobem tyto technologie děti v předškolním věku používají a popsat problémové/závislostní chování a rizika v souvislosti s technologiemi na základě výpovědí rodičů.

Koncepce práce vycházela z následujících výzkumných otázek:

1. Jaké moderní technologie dítě v předškolním věku používá, jaké aktivity na nich provádí z pohledu rodičů?
2. Kdy a v jakých situacích dítě v předškolním věku moderní technologie a internet používá z pohledu rodičů?
3. Jak rodiče vnímají používání moderních technologií a internetu jejich dítětem/děťmi?
4. Jaké problémové/závislostní chování v souvislosti s moderními technologiemi a internetem pozorují rodiče u jejich dítěte/dětí v předškolním věku?
5. Jaký je přístup rodičů k moderním technologiím a internetu, jaká stanovují pravidla či meze a podle čeho tyto meze stanovují?

	Věk matky	Věk otce	Věk 1. dítěte	Věk 2. dítěte	Věk 3. dítěte
Rodina 1	38	36	6	3	-
Rodina 2	26	33	5,5	3,5	1,75
Rodina 3	38	39	5	1	-
Rodina 4	28	31	3	-	-
Rodina 5	34	38	6	-	-
Rodina 6	38	40	8	5	-
Rodina 7	38	42	5	-	-
Rodina 8	33	35	4,5	-	-

Tabulka 1 | Věk rodičů a dětí

3 VÝZKUMNÝ SOUBOR

K výběru respondentů byla předem připravena struktura. Pro výběr respondenta bylo základní podmínkou, aby byl rodičem alespoň jednoho dítěte v předškolním věku, s kterým sdílí domácnost. Snahou bylo vybrat respondenty obou pohlaví, a aby jejich věk a věk jejich dětí byl různý. Skrze záměrný výběr a výběr metody sněhové koule bylo možné získat výzkumný vzorek, kde byly zastoupeny dvoučlenné i vícečlenné rodiny s jedním i více dětmi. Snahou také bylo vybrat rodiny žijící v místě s různou hustotou zalidnění.

Účastníci výzkumu byli osloveni telefonicky prostřednictvím osobního kontaktu či sociálních sítí. Jedinci splňující daná kritéria zprostředkovali kontakt s osobami, které osobně znají a rovněž splňují kritéria výzkumu.

Celkově bylo do výzkumu vybráno 8 osob, z toho 5 žen a 3 muži. Věkové rozmezí rodičů dětí v předškolním věku bylo 26–42 let (*tabulka 1* – respondent je vyznačen tučně). Průměrný věk matky byl 34,13 let a průměrný věk otce 36,75 let.

Věkové rozmezí všech dětí v rodinách bylo 1–8 let (viz *tabulka 1*). Do výzkumu byly zahrnuty všechny děti ve věku do 6 let (celkem 12 dětí), které ještě nechodí do základní školy. Průměrný věk dětí zahrnutých do výzkumu byl 4,03 let. V polovině rodin se nachází více než 1 dítě, ve 4 rodinách je dítě jedináček.

Celkem 5 respondentů bydlelo ve městě, konkrétně v Praze (z toho 2 v příměstské oblasti), 3 respondenti bydleli na vesnici a na maloměstě v Olomouckém a Moravskoslezském kraji.

4 METODY TVORBY A ANALÝZY DAT

K tvorbě dat byla využita metoda polostrukturovaného rozhovoru. Nespornou výhodou metody polostrukturovaného rozhovoru je její kombinace strukturovanosti a volnějšího přístupu v dotazování, a také je možnost doptávání v případě, že odpovědi subjektu nejsou zcela

jasné. Předem vytvořené schéma umožní výzkumníkovi nevzdálat se od tématu, které je předmětem jeho zájmu a výzkumu (Miovský, 2006). Jako metoda obsahové analýzy byla využita tematická analýza. Jde o častou formu analýzy v kvalitativním výzkumu, klade důraz na zachycení a zkoumání opakujících se témat v datech. Témata jsou pak vzory, které odpovídají na výzkumné otázky a jsou důležité k popisu zkoumaného fenoménu. Identifikovaný problém či fenomén je považován za téma, pokud vykáže, že téma je sdíleno napříč skupinami, svojí existencí umocňuje jiná identifikovaná témata či je klíčové ve vztahu k výzkumné otázce. Tematická analýza představuje užitečnou metodu v zachycování složitosti ve větším souboru dat (Braun & Clarke, 2006).

Samotný výzkum začínal poděkováním za věnovaný čas a nabídkou možného zaslání výsledné práce. Respondenti byli informováni o tom, že rozhovor bude trvat zhruba 60 minut, byly jim sděleny oblasti rozhovoru a zodpovězeny všechny jejich dotazy. Byl kladen důraz na anonymitu rozhovorů a dotazování byli požádáni, aby odpovídali upřímně a pravdivě. Byl pořizován audiozáznam rozhovoru, to se dělo formou aplikací, které umožní přímé nahrávání hlasového záznamu při osobním setkání nebo nahrávání hovorů při telefonování. Následně byl proveden dotaz, zda s tím respondenti souhlasí, všichni dotazování s podmínkami souhlasili.

Rozhovory byly dále přepisovány do textové formy. Některé rozhovory trvaly i přes 80 minut, doslovná transkripce rozhovoru by byla příliš náročná. Z tohoto důvodu byl zvolen typ podobný „shrnujícímu protokolu“, při této technice se nezachovává celý text, již při poslechu se provádí jistým způsobem shrnutí (Hendl, 2005). Při přepisování rozhovorů byly vypuštěny kladené otázky tazatele a pasáže, které nesouvisely s tématem rozhovoru. Po přepsání rozhovorů do transkriptů uložených v počítači byly nahrávky smazány.

Pro zpracování transkriptů byla použita metoda kódování otevřeného (kódování prvního stupně) a axiálního (kódování druhého stupně). Schwandt píše (dle Miovského, 2006), že kódování je v kvalitativním výzkumu na začátku procesu zpracování a třídění dat. Během procesu kó-

dování se neagregovaná data převádějí do podoby datových segmentů. S těmito segmenty jsem dále pracovala a přiřadila těmto segmentům názvy. Strauss a Corbinová (1999) píší, že otevřené kódování je proces rozebírání, zkoumání a porovnávání získaných informací. V transkriptech označujeme pojmy, ty poté kategorizujeme. Při procesu kódování jsou údaje rozebrány na samostatné části, ty jsou porovnávány a jsou zjišťovány základní podobnosti a rozdíly. Definici axiálního kódování uvádí Strauss a Corbinová (1999) jako soubor postupů, díky nimž jsou údaje po otevřeném kódování zase znova uspořádány. Tyto údaje jsou však uspořádány novým způsobem, prostřednictvím utváření spojení mezi kategoriemi. Kategorie jsem zde rozvíjela o podmínky a kontexty, které je zapřičiňují. Takto vznikly subkategorie. Ačkoli jsou oba typy kódování (otevřené a axiální) odlišné, pohybovala jsem se mezi oběma těmito způsoby kódování a prolínala je.

Text byl seřazen do odstavců podle tematických subkategorií, kterým byly přiděleny barvy, jimiž byl označen odpovídající text. Dané subkategorie byly rozděleny do dvou následujících kategorií:

V 1. kategorii – *charakteristika respondentů* byly vyhodnoceny 4 subkategorie: demografické údaje, stav domácnosti, pracovní vytížení, volný čas.

V 2. kategorii – *rodina a moderní technologie* bylo vyhodnoceno 5 subkategorií: typy zařízení a jejich používání, moderní technologie a mateřská škola, přístup rodičů k moderním technologiím a internetu, problémové/závislostní chování, stanovování pravidel a mezí.

Etické normy práce byly zaručeny při přepisu rozhovorů, kdy byla data anonymizována, na což byl kladen důraz při informování dotazovaných. S každým respondentem bylo předem projednáno, o čem výzkumná část práce bude pojednávat, jaké otázky budou kladeny a jaké metody výzkumu budou použity. V textu nebudou zveřejněny jména respondentů, konkrétní místa či názvy institucí.

5 VÝSLEDKY VÝZKUMU

5. 1 Jaké moderní technologie dítě v předškolním věku používá, jaké aktivity na nich provádí?

V rámci výzkumu děti v předškolním věku používají tyto **typy moderních technologií**: telefon, tablet, televize, počítač/notebook, herní konzole, hudební přehrávač a elektronická tužka. Všechny domácnosti mají zavedené internetové připojení.

Ve všech rodinách se vyskytuje minimálně jeden telefon, televize a hudební přehrávač. Tablet se nachází v 7 z 8 rodin, to stejné počítač/notebook. Nejčastějším zařízením, které je určeno výhradně dítěti, je tablet. V 5 rodinách vlastní dítě svůj osobní tablet. Jedno dítě ve vzorku vlast-

ní svůj osobní telefon, totéž hudební přehrávač a elektronickou tužku (*tabulka 2*).

Typ technologie v rodině	R1	R2	R3	R4	R5	R6	R7	R8
Telefon	3	2	2	2	2*	2	3	2
Tablet	2*	1*	1	2*	1*	1	2*	0
Televize	1	1	2	1	1	1	4*	1
Herní konzole (Xbox atd.)	1	0	1	1	0	0	0	0
Počítač/notebook	3	2	3	0	1	2	2	1
Hudební přehrávač	3	2	3*	2	2	2	3	3
Elektronická tužka	0	0	0	0	0	0	0	1*

Tabulka 2 | Počet zařízení vyskytujících se v rodině
* označuje, že technologie je určena výhradně dítěti

Z výsledků vyplývá, že to, jak dítě moderní technologie a internet používá, je ovlivněno počtem dětí v rodině (uvádějí všichni respondenti ze vzorku, kde se v rodině nachází více než 1 dítě). Pokud je dítě jedináček a vlastní zařízení je určeno výhradně jemu, je toto zařízení maximálně přizpůsobeno právě pro jeho používání. Pokud má dítě sourozence, sdílejí technologie mezi sebou. Velkou roli zde hraje věk dětí, starší sourozenec ovládá zařízení lépe. Mladší sourozenec se ve srovnání se svým starším sourozencem dříve setkává s moderními technologiemi, tedy používání moderních technologií dětmi může být ovlivněno i pořadím sourozenců. Respondenti také zmiňují, že mladší sourozenec často pouze pozoruje staršího sourozence při manipulaci se zařízením, nejčastěji s tabletem či telefonem:

„Tu mladší ten tablet ještě moc nezajímá, ale občas kouká na tu starší, jak si hraje třeba na chirurga nebo kadeřnici.“ (rodina 1)

Na **telefonu** děti nejčastěji prohlížejí fotky/video, sami fotografují a natáčejí videa, sledují YouTube, hrají hry, poslouchají hudbu a také volají s příbuznými.

Tablet děti používají ke stejným aktivitám jako telefon, navíc na něm přehrávají filmy. Rodiče referují, že děti využívají tablet nejvíce ke sledování YouTube videí, a to většinou z veškerých zmíněných aktivit:

„Na tabletu má hry plus přístup na internet, kde jde na YouTube, dřív spíš hrál stažené hry, poslední dobou je ale hlavně na YouTube, kouká tam na YouTube, jak hrajou hry, např. Minecraft, anebo si tam někdy pouští různé pohádky.“ (rodina 7)

Na **televizi** děti sledují nejčastěji dětské kanály (Děčko, Disney Channel, HBO) či pohádky na DVD. Ke sledování filmů a seriálů na televizi využívají také Apple TV nebo Netflix (2 rodiny ze vzorku).

Počítač/notebook je dětmi využíván minimálně. Děti na něm nejčastěji sledují filmy či YouTube:

„Notebooky máme já a manželka, každý 1 na práci. Výjimečně ho bereme na chatu, kde přes něj pouštíme televizi, rok zpátky jsme koupili tu kartu, která umožní sledování televizních kanálů. Počítač je pro děti spíš něco, přes co tatínek vydělává peníze.“ (rodina 5)

Na **hudebních přehrávačích** děti poslouchají hudbu a pohádky.

S **elektronickou tužkou** dítě různě manipuluje, přikládá ji k textu, obrázkům v interagujících knížkách. Elektronická tužka například čte informace, vydává zvuky, hraje hudbu:

„On miluje knížky, ta tužka mě trošku nahrazuje, že na něj mluví. Jak často ji používá? (tazatel) V létě méně, ale teď tak třikrát do týdne. Používáme ji hlavně na cesty, u doktora, na dovolené.“ (rodina 8)

5.2 Kdy a v jakých situacích dítě v předškolním věku moderní technologie a internet používá?

Co se týče času tráveného s různými zařízeními, jsou mezi rodinami značné diference, jako významné se ukazuje sledování televize, používání tabletu a telefonu. Z hlediska **dnů v týdnu** používají děti moderní technologie a internet více během víkendů a volných dnů, které tráví doma, což je běžné pro období, kdy mají prázdniny (uvedeno 8 z 8 respondentů). Když jsou nemocné, používají moderní technologie dvakrát častěji (uvedeno také 8 z 8 respondentů):

„Jak vypadá váš běžný víkend? (tazatel) Jeden den jsme doma a jeden den máme dětskou aktivitu... nebo jsme taky nemocný, a to je očistec, to jsme teď. Jestli vás zajímá činnost nemocného dítěte, tak to jsou pohádky, pohádky, pohádky, jen aby se udržel v posteli.“ (rodina 2)

Z hlediska **smyslu náplně, cíle či aktivity** děti používají moderní technologie a internet jak doma, tak na cestách, typicky v dopravních prostředcích, nejčastěji v autě (uvedlo 7 z 8 respondentů), ale i u doktora, v restauraci a na dovolených. 4 z 8 rodičů uvedli, že jejich děti používají moderní technologie v mateřské školce.

Děti začínají **projevovat zájem** o telefon průměrně v 2,8 letech věku dítěte, což je podobné jako u tabletu – v 2,6 letech. O televizi začínají děti projevovat zájem průměrně ve 2 letech, což je ve srovnání s ostatními technologiemi nejdříve ze všech.

Sedm z 8 respondentů uvádí, že **prvním důvodem zájmu** o moderní technologie u dětí bývají fotografie a videa či situace, kdy dítě chce opakovat aktivity, které rodiče na zařízeních dělají. Nejčastěji se děti o existenci moderních technologií dozvídají od svých rodičů (8 z 8 rodin).

Doba strávená na zařízeních a internetu se u dětí v rodinách výrazně liší. Nejvíce děti tráví čas sledováním televize o víkendu (průměrně 4 hodiny denně) a přes pracovní týden (průměrně 2 hodiny denně). Na druhém místě z hlediska doby strávené na zařízení je tablet (průměrně 1,7 hodin denně), přičemž u ostatních moderních technologií je doba spíše nepravidelná. Z daného vzorku vyplývá, že děti, kterým je zařízení výhradně určeno, tráví na moderních technologiích a internetu delší dobu (nejčastěji se jedná o tablet):

„Někdy, když se vzbudí dřív než já, tak si vezme svůj tablet a zahraje si, a já se třeba ráno ještě vyspím.“ (rodina 6)

Televize a hudební přehrávač jsou využity často jako kulisa k jiným činnostem, jedná se o tzv. multitasking:

„Když jsme doma, tak o víkendu je puštěná televize od rána, zase se u ní nasnídá, oblíká se. Často má puštěnou tu televizi jako kulisu. Televize tam běží furt, ale reálně na to kouká třeba 2–4 hodiny, u toho si hraje třeba s legem.“ (rodina 7)

5.3 Jak rodiče vnímají používání moderních technologií a internetu jejich dítětem/děti?

Rodiče shledávají u používání moderních technologií a internetu jak **pozitivní stránky**, tak **negativní stránky**, mají také **obavy z následků** používání těchto technologií.

Pozitivně i negativně vnímají moderní technologie a internet jako prostředek k zabavení dítěte (zmiňují všichni respondenti ve vzorku):

„Taky se tím zabaví, to je pozitivní, v určitý míře to může být negativum, že se rodiče nevěnují dítěti, ale pozitivum to je, že prostě stihneš třeba uvařit.“ (rodina 2)

Čistě **pozitivní stránky** vidí rodiče u svého dítěte/děti v procesu učení (opět zmiňují všichni respondenti):

„Je to kreativní a taky rozšíření obzorů, například když je kluk nemocný, tak já pracuju z domova a někdy se nemůžu odtrhnout od práce, tak si vezme tablet a já ho poslouchám, jak hraje ty naučné hry a třeba slyším králíka ve hře, jak říká: „Ano, výborně!“, že to není zahazování času.“ (rodina 6)

„Určitý hry můžou samozřejmě podporovat třeba myšlení, logiku. Jinak je myslím důležitý, aby se děti rozvíjely technologicky, nejdřív ovládnutí telefonu, potom počítače, internetu. Obecně se děti rychle učí, ty technologie se strašně vyvíjí, takže by měly k tomu mít přístup, aby to později využili i třeba pracovně.“ (rodina 5)

V souvislosti s **negativními stránkami** popisují rodiče problémové/závislostní chování a obavy z možných následků používání těchto technologií, viz níže. Rodiče pozorují bezprostřední ovlivnění dítěte technologiemi a internetem (6 z 8 respondentů), ale i dlouhodobé následky (3 z 8 respondentů):

„Vedlejší efekt je, že se u toho hrozně hrbí, řešíme, že se ji snažíme dát do nějaký polohy, aby si nekřivila záda, což se děje. Taky aby na to nekoukali zblízka a my jako ajťáci víme, že modrý světlo není dobrý před spaním, takže jim to nedávat večer, maximálně televizi, a né těsně před spaním.“ (rodina 1)

Rodiče mají **obavy z nežádoucího chování** jejich dětí. To popisují jako opakované vyžadování daného zařízení, nezájem o jiné aktivity a možné závislostní chování, viz níže. Velké obavy mají z přenesení daného chování do reality či vnímání reality podle obsahu, který děti sledují. Dalšími obavami jsou omezená slovní zásoba v důsledku nadužívání moderních technologií a internetu, špatné sociální dovednosti, problémy s řečí a motorikou, společenské vyčlenění a fyziologické následky:

„Největší riziko vidím v tom, že jsou na tom děti závislé a vyžadují to a potom dělají scény, taky, že bez toho nedělají jiný činnost.“ (rodina 1)

„Když si ty děti přilíš na to zvyknou, tak jsou izolovanější, stále se o tom baví, protože se moc nedokáží bavit o ničem jiném. Dcerka mi potom říká, že se furt baví jen ve třech o nějakých hrách, který ostatní neznají.“ (rodina 6)

5.4 Jaké problémové/závislostní chování v souvislosti s moderními technologiemi a internetem pozorují rodiče u jejich dítěte/děti v předškolním věku?

Z hlediska **typu technologie** popisují rodiče problémové/závislostní chování nejčastěji v souvislosti s tabletem. Jedná se o upřednostňování používání zařízení a internetu před jinými aktivitami a situace, kdy dítě zařízení nechce vypnout/dát z ruky. Následně se děti snaží rodiče přemluvit, začnou se vztekat, brečet nebo se naštvou či urazí (popisováno 6 z 8 respondentů).

Z **časového hlediska a intenzity** tyto situace trvají různě dlouho, avšak rodiče je sledávají intenzivněji u tabletu a telefonu než u jiných zařízení (toto zmiňuje 7 respondentů). Čím více děti zařízení používají, tím více ho vyžadují a nastávají výše zmíněné situace. V rodinách, kde děti tráví na zařízení více času, nastávají více i tyto problémové situace:

„Na tabletu je, kdykoliv má příležitost. Když přijdeme ze školky, tak první, co chce vědět, je, jestli k nám někdo přijde, nebo jestli k někomu jdeme my, a když ne, tak chce tablet.“ (rodina 7)

„Ten tablet není jako televize – náhražka za nudu, ten ho hodně baví, takže to je prioritou, to jako chce vždycky. A v jakých situacích si ho bere? (tazatel) No vždy, když může, to je první, co chce. I ráno? (tazatel) No jo, hned jak se probudí, chce tablet, kdyby to bylo na něm, tak na tom je furt. Nezkoušela jsem to teda.“ (rodina 3)

Rodiče si všimají problémového chování dětí bezprostředně po **delším používání zařízení** – nemají chuť si

hrát nebo jít ven, jsou podrážděné, protivnější a vzteklejší (uvádějí 4 respondenti).

V rodinách, kde **není používání tabletu nijak omezeno** (rodina 4 a 7 – děti jsou jedináčci), se objevují u dětí tyto problémové/závislostní jevy: nezájem o jiné aktivity, hyperaktivní chování v situaci, kdy dítě tablet nepoužívá (naopak na tabletu je dítě velice klidné) a nezájem mluvit v češtině (dítě češtině rozumí, ale mluví převážně v angličtině):

„Pouští si videa na YouTube, hlavně Avengers, zajímají ho jen ty v angličtině. Hry tam má taky v angličtině, ale museli jsme mu začít vypínat zvuk, začal mluvit anglicky. V televizi ho zajímají jen reklamy, anglické slovíčko si hned zopakuje, česká ho nezajímají. Z tabletu je rozjívěný, začne skákat třeba po posteli, když vidí, že tam někdo skáká, opakuje věci.“ (rodina 4)

V souvislosti s hraním her se děti vystavují rizikům, např. komerčním či nevhodnému obsahu, který děti **napodobují**:

„Někdo mu řekl o nějaký hře Granny, což je hra na počítači, ale oni ji hrajou ve skutečnosti, já jsem se dočetla, že to je babička, co zabíjí. Oni to hrají tak, že hrají ‚naší‘ babu, ale koho se dotkne, tak umře.“ (rodina 3)

Závislostní chování popsal 1 respondent v souvislosti se **sledováním YouTube videí**, které bylo využito jako prostředek, jak přinutit dítě k jedení:

„Tablet začala používat od ¾ roku, protože nechtěla jíst. Tak aby sem do ní něco dostala, plus mě hodně ovlivnily řeči rodičů a ostatních, že musí jíst, jsme zkusili před ní dát tablet a pustit jí písničky s videem na YouTube, jak na to koukala, tak u toho jedla. Tím se navykla, potom nechtěla jíst bez tabletu. Bylo to KidsTV 1,2,3 i třeba v angličtině, nejvíc se jí líbily videa, kde byly třeba mláďata zvířat. Když byla větší, tak se jí nelíbily animované pohádky, ale hraný český filmy pro děti. U toho tabletu takhle jedla do 2 let, ostatní, třeba babičku s dědou, to iritovalo, že u jídla něco hraje, no, ale ona se bez toho nenajedla. Potom, když se jí ve 2 letech narodil brácha, tak u něj viděla, že on jí bez toho, takže začali jíst spolu a taky jsem si řekla, že už na ostatní kašlu, že když bude mít hlad, tak se přijde najíst a už jí to jídlo nebudu takhle nutit. Teď už jí častěji bez toho, ale furt ho chce dost doma.“ (rodina 2)

Jeden respondent uvedl problémové (dle jeho slov až závislostní) chování v souvislosti s **fotografiemi a videi**, kdy prohlížení médií nahradilo kojení.

5.5 Jaký je přístup rodičů k moderním technologiím a internetu, jaké stanovují pravidla či meze a podle čeho tyto meze stanovují?

Pravidla a jejich dodržování rodiče zasazují do **kontextu výchovy**. Někdy jsou moderní technologie vnímány jako **součást dění v rodině**, někdy jsou naopak vnímány jako **samostatný prvek**, často je to ale kombinace

obojího. Ve většině rodin nejsou pravidla jednoznačně stanovena (6 z 8 respondentů), pokud rodiče nevidí problém v používání moderních technologií a internetu dětmi, nemají potřebu pravidla vytvářet. Pravidla jsou nejčastěji tvořena na základě vzniklého problému (uvádí 5 z 8 respondentů):

„Jo jasně, zatím se mě vždycky ptá, já jí řeknu, je to tvůj tablet, takže samozřejmě můžeš, ale takhle to máme nastavený, protože ho používá málo, kdyby to sahalo do nějaké excesivity, tak už bych začala zasahovat víc. Brání z ruky, nejdřív udělej tohle, ale zatím není potřeba. Nedostaly jsme se do stadia, kdy bych to musela řešit. Často když hraje, tak ji to samotnou přestane bavit nebo jdeme dělat něco jiného.“ (rodina 5)

Pravidla tvořená v rodinách vznikají intuitivně, z obav rodičů a nejčastěji podle vzoru vlastní výchovy. Sedm z 8 respondentů nikdy nevyhledalo doporučení pro používání moderních technologií dětmi v předškolním věku. Rodiče dětem zakazují přístup např. do určitých aplikací (4 z 8 respondentů), omezují dobu a místo používání technologií (6 z 8 respondentů) či ve specifických případech zakazují určitou činnost (3 z 8 respondentů).

Rodiče vnímají, že důležitou roli hraje **učení příkladem** (udává 5 z 8 respondentů):

„Pravidla moc nemáme, protože my sami si dáváme zásady, že se omezujeme a nekoukáme třeba na televizi atd., to spíš kvůli manželce, je hodně zásadová, já jsem se jí v tom přizpůsobil. Takže děti nás nevidí, že koukáme na televizi a zapneme si ji až potom, co děti jdou spát. Nepřichází problémy, tím pádem pravidla nejsou potřeba.“ (rodina 6)

Používání moderních technologií a internetu slouží jako **prostředek odměny či trestu** (popisují všichni respondenti).

Ke **kontrole** využívá 5 z 8 rodin „rodičovský režim“, který je k dispozici v různých formách, nejčastější formou je rodičovský zámek. Dále také rodiče využívají aplikace monitoringu:

„Já pracovně zkouším různý softwary na hlídání dětí. Je to aplikace, kterou mám já v telefonu a tím sleduju, co se děje s tabletem, má zakázané třeba sociální sítě. Někdy používá foťák ve hře, že se fotí a maluje. A zkrátka ví, že já vidím, co tam dělá.“ (rodina 1)

6 DISKUSE A ZÁVĚRY

Cílem výzkumu bylo zjistit přístup a postoj rodičů dětí v předškolním věku k moderním technologiím. Dalším cílem také bylo zaměřit se na situace, kdy a jakým způsobem technologie dětí v předškolním věku používají a popsat problémové/závislostní chování a rizika v souvislosti s technologiemi na základě výpovědí rodičů. Podrobnějším výsledkům zkoumání se věnuje předchozí kapitola, která shrnuje poznatky získané z rozhovorů dle výzkumných otázek.

Výsledky práce ukazují, že děti předškolního věku tráví používáním moderních technologií a internetu velkou část jejich volného času (v průměru 2 hodiny 15 minut stráví přes pracovní týden sledováním televize, o víkendech 4 hodiny 25 minut a v průměru 1 hodinu 40 minut tráví každý den používáním tabletu). Tato zjištění nejsou překvapivá vzhledem k narůstajícímu počtu moderních technologií v domácnostech (ČSÚ, 2019) a stále více se rozšiřujícímu používání mobilních technologií, např. chytrých telefonů a tabletů (Genc, 2014).

Jedním z hlavních zjištění je, že sledování televize stále dominuje v používání moderních technologií, avšak není to v každé rodině pravidlem. Druhou nejčastější aktivitou dětí je sledování videí na YouTube, převážně na tabletu. Americká studie The Common Sense census: Media use by kids age zero to eight z roku 2017 toto také potvrzuje, navíc srovnává data s rokem 2011, kdy sledování online videí zaujímalo pouhých 4 % z celkového sledování televize, DVD a videí, v roce 2017 to bylo již 25 %. To, že děti tráví nejvíce času sledováním televize a videí na YouTube, potvrzuje také studie z roku 2014 *Parents' Perceptions about the Mobile Technology Use of Preschool Aged Children*. Sledování videí na YouTube vyžaduje připojení k internetu, které mají všechny rodiny ve výzkumném vzorku.

Tablet vlastní 7 z 8 rodin ve výzkumu, což vypovídá o vzrůstajícím trendu používání mobilních technologií. Výskyt tabletu v rodinách je ve výzkumu oproti zahraničním studiím mnohem větší – ty uvádějí okolo 45 % (Rideout, 2017), s tím souvisí vlastnění tabletu, které je ve výzkumu také častější (uvádí 5 z 8 respondentů). To, že výskyt tabletu v rodinách je ve výzkumu oproti zahraničním studiím mnohem větší, může být zapříčiněné nenáhodným výběrem respondentů a použitou metodou sněhové koule, kdy respondenti mohou pocházet ze stejných ekonomických poměrů.

Z hlediska času používají děti v předškolním věku moderní technologie a internet nejvíce během víkendů a volných dnů, které tráví doma, dvakrát častěji pak v období nemoci (uvádí 8 z 8 respondentů). Toto chování může vést k pasivnímu způsobu života a zamezuje pohybu, který není žádoucí v období nemoci, avšak při běžném fungování ano. Je potřeba kompenzovat toto chování fyzickými aktivitami, které napomáhají k zdravému životnímu stylu. Na rizika upozorňuje řada studií zaměřených na tuto problematiku (Genc, 2014; Nešpor, K. & Csémy, L., 2007).

Rodiče shledávají u používání moderních technologií a internetu jak pozitivní, tak negativní stránky a obavy z následků. Výše zmíněná rizika si rodiče většinou uvědomují, ale stanovují pravidla až v momentu, kdy nastává nějaký problém. Preventivní opatření nejsou také v některých případech rodičům vůbec známy. Pět z 8 respondentů sice používá rodičovský režim, ale 7 respondentů uvedlo, že nikdy nevyhledalo doporučení v souvislosti s používáním moderních technologií a internetu jejich dětmi. Nicméně kvůli nesporným pozitivům nechávají rodiče své děti vystavovat moderním technologiím již

v útlém věku. Podle rodičů může používání moderních technologií napomoci hlavně v procesu učení.

Problémové/závislosti chování se častěji vyskytuje v souvislosti s tabletem a mobilním zařízením nejvíce v situacích, kdy je používání zařízení nedostatečně časově a místně omezeno. Děti ve výzkumném vzorku, které vykazují toto chování, splňují většinu komponent behaviorální závislosti (význačnost, změna nálady, tolerance, abstinenci příznaky, konflikt a relaps) (Vacek in Kalina, 2015). Na riziko závislosti spojené s používáním moderních technologií a internetu upozorňuje řada odborníků. Prostřednictvím online aktivit mohou být nasyceny téměř všechny potřeby jedince (Krčmářová, 2012), čehož si řada rodičů ve výzkumu všímá.

Rodiče nastavují pravidla převážně z vlastního přesvědčení, ta jsou leckdy nedostačující a vedou k nežádoucímu chování dětí. Problémové situace rodiče mnohdy řeší až ve chvíli, kdy pozorují negativní změny v chování u svých dětí. Podle American Academy of Pediatrics (2019) by děti mladší dvou let neměly být nechávány samotné s moderními technologiemi a čas na nich by měl být velmi limitován. U dětí od 2–5 let by doba, kterou stráví konzumací jakéhokoliv vizuálního média i internetu, neměla přesáhnout 1 hodinu denně. Tato doporučení nedodržuje žádná rodina z výzkumného vzorku, avšak většina rodičů asistuje dítěti při manipulaci se zařízením, aspoň částečně využívá rodičovský režim a kontroluje sledovaný obsah. Výsledky práce ukazují, že rodiče by neměli nechávat své děti používat moderní technologie a internet bez časového a místního omezení. Existuje mnoho doporučení pro děti předškolního věku, která se však často neshodují, a může tedy docházet k jejich znehodnocení. Je potřeba stanovit jednotná doporučení pro rodiče i veřejnost, která by byla jednoduše dostupná a propagovaná, například mezi učiteli či pracovníky, na které se rodiče mohou obrátit s dotazy (např. pediatři).

U výše zmíněných výsledků je nutné zohlednit omezení, která mohla vést ke zkreslení. Jedním z nich je malý výzkumný vzorek – vybraných 8 respondentů, výsledky tedy nelze zobecnit. Dalším z nich je způsob výběru respondentů, který neproběhl náhodně a vzorek není zcela pestrý. Všechny rodiny pocházely z podobné sociální vrstvy a většina z nich byla z Prahy a okolí, tudíž mohlo dojít i tímto ke zkreslení výsledků práce. Daným nedostatkům by se dalo předejít větším počtem respondentů a důkladnějším výběrem s pomocí například obecních úřadů či mateřských škol.

Dalším omezením je pravdomlupnost respondentů, která mohla ovlivnit spolehlivost dat. Je přirozené, že rodiče sebe i své děti chtějí prezentovat v tom nejlepším světle.

Je potřeba dalšího výzkumu, který by detailněji pomohl zmapovat rizika i aktivity, které děti v předškolním věku na zařízeních a internetu dělají. Jak ovlivňují jejich proces učení či vnímání okolí? Je nezbytné stanovit jednotná doporučení pro rodiče a veřejnost, jak bylo zmíněno výše.

Cílem daných doporučení by měla být snaha předcházet problémovému či závislostnímu chování a napomoci rodičům ve výchově v otázkách moderních technologií a internetu, které se vyvíjejí obrovskou rychlostí a často tvoří propast mezi dětmi a dospělými, kteří technologiím dostatečně nerozumí a nemají o této problematice přehled.

Nezapomínejme však na řadu přínosů, které moderní technologie bezpochyby mají. Děti v předškolním věku se učí hrou a mohou se tedy vzdělávat skrz moderní technologie a internet. Další výzkum by se mohl zaměřit na konkrétní aktivity (aplikace, televizní a internetové kanály apod.), které by napomohly rodičům při výběru aktivit, například při instalaci aplikací her. Pro další studie by mohlo být užitečné využít triangulaci metod, například dobrovolné nainstalování aplikace sledující čas aktivit nebo provedení ohniskové skupiny, kde na sebe mohou rodiče reagovat.

Moderní technologie a internet jsou nedílnou součástí dnešní doby, stále se vyvíjejí, proto je potřeba se těmto změnám přizpůsobit. Tento výzkum se nezaměřuje na nové technologie, jako je virtuální realita, nebyly položeny otázky, které by se této oblasti věnovaly. Je možné, že za několik let budou další nové technologie součástí rodin, stejně jako například dnes tablety. Je žádoucí mapovat tyto změny a pokusit se na ně reagovat.

Role autorů | První dva autoři navrhli studii a první autor navrhl design studie. Tentýž autor pracoval na sběru dat pro článek, dodal podklady pro vznik článku a tvořil článek. Všichni tři autoři se podíleli na korektuře článku.

Konflikt zájmů | Bez konfliktu zájmů.

LITERATURA / REFERENCES

1. American Academy of Pediatrics. *Healthy Digital Media Use Habits for Babies, Toddlers & Preschoolers*. American Academy of Pediatrics [online]. Digital Media and Your Young Children: TV, Computers, Smartphones, and Other Screens, 2019. Retrieved 23. 10. 2020 from: <https://healthychildren.org/English/family-life/Media/Pages/Healthy-Digital-Media-Use-Habits-for-Babies-Toddlers-Preschoolers.aspx>.
2. BRAUN, Virginia a CLARKE, Victoria. 2006. Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, **3**(2), pp. 77–101. ISSN 1478-0887.
3. AVG digital diaries. Kids are learning computer skills before life skills [online]. AVG, 2011. Retrieved 18. 10. 2020 from <https://tumblr.co/ZJQRVx550yXW>.
4. Český statistický úřad. *Využívání informačních a komunikačních technologií v domácnostech a mezi jednotlivci – 2019* [online], 2020. Retrieved 18. 10. 2020 from <https://www.czso.cz/csu/czso/vyuzivani-informacnich-a-komunikacnich-technologii-v-domacnostech-a-mezi-jednotlivci-2019>.
5. GENC, Zulfu. *Parents' Perceptions about the Mobile Technology Use of Preschool Aged Children*. In: *Procedia - Social and Behavioral Sciences* [online]. 2014, 55–60 s. ISSN 18770428. Retrieved 18. 10. 2020 from <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S1877042814047405>.
6. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.
7. KRČMÁŘOVÁ, Barbora. *Děti a online rizika: sborník studií*. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2012. ISBN 978-80-904920-2-8.
8. MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2006.
9. NEŠPOR, Karel a CSÉMY, Ladislav. Zdravotní rizika počítačových her a videoher [online]. *Practicus*, **6**(5–6), 12138711 s., 194–198 s. Retrieved 18. 10. 2020 from <http://www.drnespor.eu/>.
10. RIDEOUT, Victoria. *The Common Sense census: Media use by kids age zero to eight*. San Francisco, CA: Common Sense Media [online]. San Francisco, CA: Common Sense Media, 2017. Retrieved 18. 10. 2020 from <https://www.common Sense Media.org/research/the-common-sense-census-media-use-by-kids-age-zero-to-eight-2017>.
11. STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. SCAN. ISBN 80-858-3460-X.
12. ŠEVČÍKOVÁ, Anna. *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-7527-6.
13. VACEK, Jaroslav a VONDRÁČKOVÁ, Petra. *Závislost na procesech*. In: *Klinická adiktologie*. Praha: Grada Publishing, 2008. 513–527 s. ISBN 978-80-247-4331-8.